

Dordrecht Ondergronds Brieffrapport 9

**DORDRECHT, WILGENLAAN -
ESDOORNLAAN**

Een archeologische opgraving en begeleiding van
een riooltracé

T.H.L. Hos

2008

Gemeente Dordrecht
Bureau Monumentenzorg en Archeologie

Colofon	
ISSN	
ISBN	
Tekst	T.H.L. Hos
Redactie	M.C. Dorst
Afbeeldingen	Bureau Monumentenzorg en Archeologie (tenzij anders vermeld)
Vormgeving	Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Drukwerk	Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Uitgave	Gemeente Dordrecht, december 2008
<p>Gemeente Dordrecht Sector Stadsontwikkeling / Afdeling Inrichting Stadsdelen Bureau Monumentenzorg en Archeologie</p> <p>Postbus 8 3300 AA Dordrecht T (078) 639 64 02 monarch@dordrecht.nl www.dordrecht.nl/archeologie</p>	
© Gemeente Dordrecht, 2008	
<p>Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.</p>	

Inhoud

1. Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Administratieve gegevens.....	8
2. Gegevens onderzoeksgebied en vooronderzoek	9
2.1 Plangebied, onderzoeksgebied en huidig grondgebruik.....	9
2.2 Geplande werkzaamheden	10
2.3 Resultaten van vooronderzoek	10
2.4 Archeologische verwachting en advies	11
3. Veldonderzoek	12
3.1 Doel	12
3.2 Methoden	12
3.3 Onderzoeksresultaten	14
3.3.1 Lithostratigrafie	14
3.3.2 Archeologie, sporen en vondstmateriaal	16
4. Conclusies en aanbevelingen	19
Literatuur	20
Afkortingen	21

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Tussen 15 oktober en 20 december 2007 heeft het Bureau Monumentenzorg en Archeologie van de gemeente Dordrecht in opdracht van Dienst Stadsontwikkeling een archeologisch onderzoek uitgevoerd in het kader van rioolwerkzaamheden. Het onderzoek is gedaan aan de Wilgenlaan en Esdoornlaan te Dubbeldam, gemeente Dordrecht. De rioleringswerkzaamheden bestonden uit het plaatsen van zowel nieuwe, extra rioolbuizen naast de vervanging van al bestaande riolen. Door de voorgenomen werkzaamheden zouden archeologische waarden kunnen worden verstoord.

Het plangebied kent volgens de archeologische verwachtingskaart (concept maart 2008) van de gemeente Dordrecht een middelmatige verwachting op aanwezigheid van archeologische waarden uit de Middeleeuwen en een onbekende tot lage verwachting op aanwezigheid van archeologische waarden uit de Bronstijd, IJzertijd en Romeinse tijd. Omdat in de straten Wilgenlaan en Esdoornlaan de riolering in ongeroerde grond zal worden aangelegd, bestaat de kans dat er archeologische resten vernietigd zullen worden. Bovendien ligt het tracé van de Wilgenlaan dichtbij een in 1990 opgegraven middeleeuwse begraafplaats. Door het Bureau Monumentenzorg en Archeologie is besloten om het tracé van de Wilgenlaan voorafgaand aan de rioleringswerkzaamheden voor te graven en het tracé van de Esdoornlaan archeologisch te begeleiden.

Dit document betreft de rapportage van de resultaten van de opgravingsputten en de archeologische begeleiding. Een kort bureauonderzoek is aan het veldwerk voorafgegaan. Tijdens het veldwerk zijn aanwezige archeologische waarden gedocumenteerd.

De gegevens van het onderzoeksgebied, de aanleiding voor het onderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek zijn weergegeven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 zijn de onderzoeksmethoden en de resultaten van het veldwerk beschreven. Ten slotte zijn in hoofdstuk 4 de conclusies van het onderzoek verwoord en is er een aanbeveling geformuleerd met betrekking tot de omgang met de aanwezige archeologische waarden.

Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de in de beroepsgroep algemeen geldende normen en volgens de meest recente wetenschappelijke inzichten, onder de opgravingsbevoegdheid van de gemeente Dordrecht. De bevoegde overheid is de gemeente Dordrecht.

1.2 Administratieve gegevens

Aard Onderzoek	Opgraving en archeologische begeleiding
Projectcode	0721
ARCHIS	
Onderzoeksmeldingsnr.	29396
Vondstmeldingsnummer	408072
Periode	Late Middeleeuwen
Datum onderzoek	oktober – december 2007
Plangebied	Wilgenlaan - Esdoornlaan
Provincie	Zuid Holland
Gemeente	Dordrecht
Plaats	Dordrecht
Toponiem	Wilgenlaan - Esdoornlaan
RD-coördinaten	
N (Esdoornlaan)	108.108 / 422.984
Z (Esdoornlaan)	108.028 / 422.728
O (Wilgenlaan)	108.028 / 422.739
W (Wilgenlaan)	107.831 / 422.728
Kadastrale gegevens	
Gemeente code	DBD00
Sectie	A
Perceelnrs.	8106
Eigenaar	gemeente Dordrecht (Dubbeldam)
Opdrachtgever	Gemeente Dordrecht, Dienst Stadsontwikkeling
Uitvoerder	
Projectleider	Bureau Monumentenzorg en Archeologie dhr. T.H.L. Hos
Projectmedewerkers	dhr. M. Bot dhr. P. Sannen dhr. N. Kraal dhr. J.A. Nipius
Autorisatie	
Bevoegde overheid	Gemeente Dordrecht
Autorisatie onderzoek	dhr. F. Sieuwerts
Archivering projectgegevens en vondstmateriaal	
Digitaal	Archief Bureau Monumentenzorg en Archeologie / e-depot Nederlandse Archeologie (http://www.dans.knaw.nl)
Analoog	Stadsdepot Gemeente Dordrecht
Code	0721

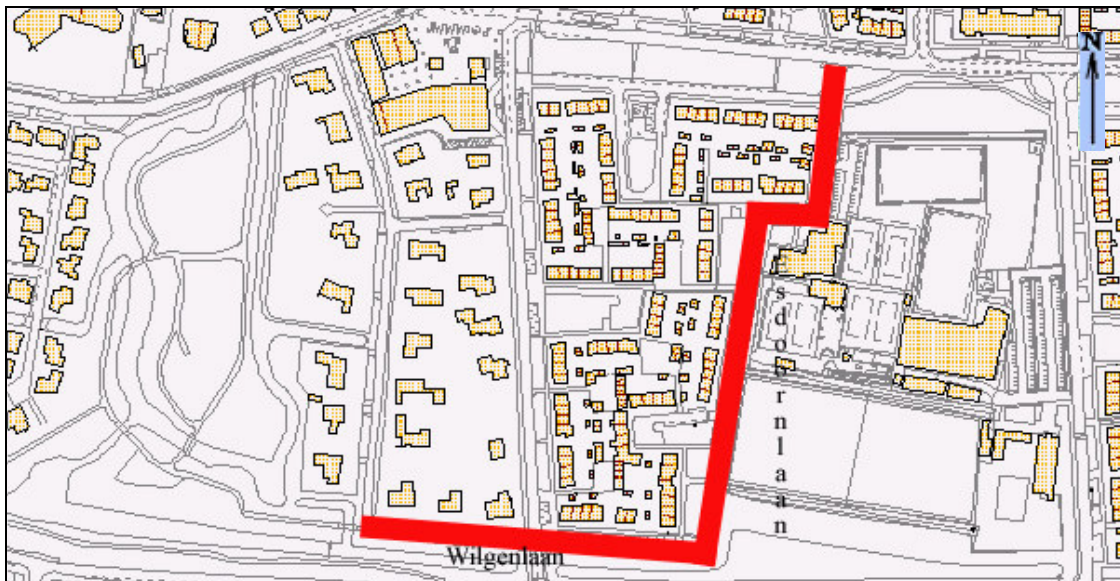
2. Gegevens onderzoeksgebied en vooronderzoek

2.1 Plangebied, onderzoeksgebied en huidig grondgebruik

Het plangebied bevindt zich in Dubbeldam in de gemeente Dordrecht. Het betreft twee straten die haaks op elkaar liggen. De Wilgenlaan is oost – west georiënteerd (respectievelijk de RD coördinaten $X=108028/422728$ en $Y=107831/422739$). De Esdoornlaan is noord – zuid georiënteerd (respectievelijk de RD coördinaten $X=108108/422984$ en $Y=108028/422728$). Het tracé Wilgenlaan is 116 m lang en 2 m breed. De riooltracés zijn gelegen onder de genoemde straten.

Afb. 1. Ligging van het plangebied in de gemeente Dordrecht (schaal 1:60.000).

Afb. 2. Ligging van het plangebied Wilgenlaan – Esdoornlaan in Dubbeldam (schaal 1:3.725).

2.2 Geplande werkzaamheden

In het tracé van de Wilgenlaan zijn 9 putten gegraven van gemiddeld 7 m lang en 2 m breed. De putten zijn, voor zover mogelijk, aangelegd tot in de top van het Hollandveen, dat aanwezig was op een diepte die varieerde tussen 1,5 m – NAP en 4 m – NAP. Tussen de putten zijn boringen gezet om het lithostratigrafisch bodemprofiel aan te vullen. Het tracé Esdoornlaan is archeologisch begeleid. Relevante delen van het profiel zijn door middel van een profielopname gedocumenteerd.

2.3 Resultaten van vooronderzoek

Lithostratigrafie

Het gebied buiten de oude stadskern van Dordrecht kenmerkt zich als een zogenaamd afgedekt landschap. Door de St. Elisabethsvloeden van 1421-1424 overstromde de Grote Waard en kwam het middeleeuwse landschap onder water te staan. Hierdoor ontstond een zoetwatergetijdengebied waarbij rivieren als de Merwede en de Maas zorgden voor de toevoer van water. Door het uitblijven van herstelwerkzaamheden aan de dijken kon in de daaropvolgende eeuwen een dik pakket rivierklei worden afgezet. Dit wordt het Merwededek genoemd. Het pakket bestaat uit laagjes zand en klei: onderin kleiig, bovenin zandig. Kenmerkend voor dit pakket is dat het sterk kalkhoudend is en het veelvuldig voorkomen van zoetwaterschelpen zoals de grote diepslak (*Bithynia tentaculata*). Pas vanaf het eind van de 16^e eeuw werd begonnen met het terugwinnen van land door inpoldering.¹

Het Merwededek heeft op veel plaatsen het middeleeuwse landschap afgedekt. Hierdoor kunnen archeologische resten uit deze periode zeer goed bewaard zijn gebleven. Voor archeologen zijn de lagen direct onder het Merwededek dus het interessantst. Het betreft hier het oorspronkelijke middeleeuwse landschap waar de eerste kolonisten omstreeks de 11^e eeuw zijn gaan wonen. In die tijd was het een veenlandschap waar enkele meanderende rivieren doorheen stroomden. Door overstromingen van deze rivieren is op het veenlandschap een circa 10 cm dik kleilaagje afgezet. Dit kleilaagje bleek uitermate geschikt voor akkerbouw. Het Merwededek en het middeleeuwse landschap worden, daar waar het niet is geërodeerd, van elkaar gescheiden door een zogenaamde gidslaag. Het betreft een laagje klei dat door de St. Elisabethsvloed zelf of vlak erna is afgezet en waarin duidelijke brakwaterinvloeden herkenbaar zijn. In dit laagje komen namelijk veel brakwaterkorkkels (*Cerastoderma lamarcki/glaucum*) voor.

Het plangebied is gelegen in de Oud Dubbeldamsche polder die in 1603 is ingepolderd. In het begin van de 20ste eeuw is het gebied voor het eerst bebouwd. Voorafgaand aan de bouw is de locatie met zand opgehoogd.

Bekende archeologische gegevens

In 1990 is door de toenmalige Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek onder leiding van dhr. W. Hessing opgegraven op het terrein van het MOK-veld net ten westen van het onderzoeksgebied. Hier is een middeleeuwse begraafplaats aangetroffen en de houten fundamenten van vermoedelijk een kerk.²

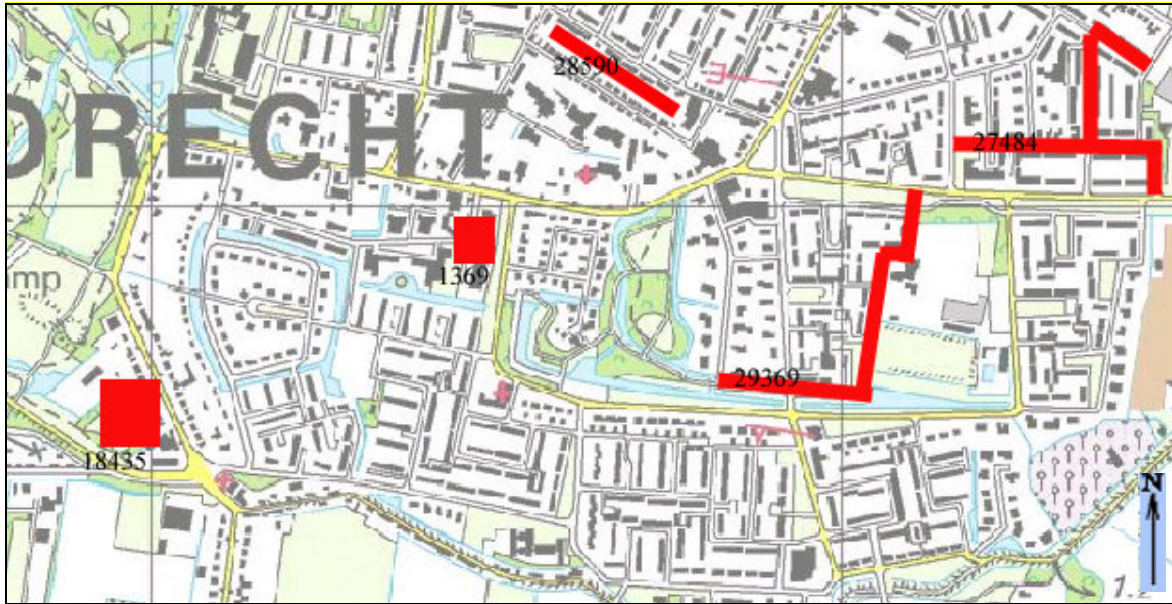
In 2008 is net ten noorden van het plangebied aan de Damstraat een booronderzoek uitgevoerd (De Boer en Briels, 2008). Het veen bleek hier relatief hoger gelegen en er zijn vermoedelijk sporen van akkerbouw (ploegen) aangetroffen.³

1 Het Merwededek behoort tot de jongere fase van de Formatie van Echteld. Het komkleilaagje behoort tot een oudere fase van de Formatie van Echteld, het Hollandveen Laagpakket behoort tot de formatie van Nieuwkoop.

2 Archis onderzoeksmeldingsnummer 1369

3 Archis onderzoeksmeldingsnummer 28590

In 2007 zijn ten noordoosten van het plangebied, aan de Meidoornlaan, ook rioleringswerkzaamheden archeologisch begeleid. Tijdens het voorafgaande booronderzoek bleek dat het middeleeuwse landschap intact was, en ook hier werden sporen van akkerbouw (ploegen) aangetroffen (Breda en Zuidhoff, 2007). Tijdens de hier opvolgende begeleiding zijn geen archeologische sporen aangetroffen.⁴ In 2005 zijn ten westen van het plangebied proefsleuven gegraven op het terrein de Vlaming.⁵ Hier zijn een aantal middeleeuwse sloten en middeleeuws vondstmateriaal aangetroffen.

Afb. 3. De vermelde onderzoeken in de omgeving van het plangebied (Archis onderzoeksmeldingsnummer 29369) (schaal 1:10.000).

2.4 Archeologische verwachting en advies

Op basis van de geologie en de bekende archeologische waarden in de directe omgeving van het plangebied kan de volgende archeologische verwachting worden opgemaakt. Op de locatie kunnen op het klei-op-veen landschap met name archeologische bewoningssporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen. Het oude (begraven) middeleeuwse maaiveldniveau kan aanwezig zijn tussen circa 1,5 m en 4 m – mv. De bewoningssporen kunnen zowel nederzettingssporen als sporen van landgebruik en economische activiteiten (landbouw) betreffen.

⁴ Hos 2008-1, Archis onderzoeksmeldingsnummer 27484

⁵ Hos 2008-2, Archis onderzoeksmeldingsnummer 18435

3. Veldonderzoek

3.1 Doel

Het doel van het veldonderzoek was het toetsen van de archeologische verwachting. De aanwezige archeologische sporen en de geomorfologische bodemopbouw van het plangebied zijn tijdens het veldwerk gedocumenteerd. Voor het veldwerk zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Bepaal de lithostratigrafie in het plangebied. Wat is de dikte van het Merwedepakket en op welke diepte is het Hollandveen Laagpakket aanwezig? Wat is de mate van erosie van het middeleeuwse landschap?
2. Zijn er antropogene sporen aanwezig? En zo ja, wat is hun aard?
3. Indien er sprake is van (middeleeuwse) bewoningssporen, dient, indien mogelijk, vastgesteld te worden wat de relatie is met het naburig gelegen grafveld onder het MOK-veld?

3.2 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd door middel van het graven van putten in de Wilgenlaan en het begeleiden van de graafwerkzaamheden in de Esdoornlaan. Het veldwerk aan de Wilgenlaan heeft plaatsgevonden tussen 15 oktober en 26 oktober 2007. De putten zijn gegraven door de heren T. Hos en M. Bot (Bureau Monumentenzorg en Archeologie). Het graafwerk is uitgevoerd door de firma Tuytel. De begeleiding aan de Esdoornlaan is uitgevoerd tussen 20 november en 20 december 2007 door de heren T. Hos, J. Nipius, P. Sannen en N. Kraal (Bureau Monumentenzorg en Archeologie).

De opgravingsputten zijn weergegeven in afbeelding 4. Van iedere put is een NAP-gereferencieerd lithostratigrafisch profiel gedocumenteerd door middel een profieltekening. Tussen put 1 en 2 zijn vijf boringen gezet. De graaflocaties zijn in het veld ingemeten aan de hand van door landmeters ingemeten punten. Voor het registreren van de veldgegevens is gebruik gemaakt van veldformulieren van het Bureau Monumentenzorg en Archeologie.

Afb. 4. De opgravingsputten in het traject Wilgenlaan met de locaties van de bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen tot 1421.

3.3 Onderzoeksresultaten

Allereerst zal de lithostratigrafie van het onderzoeksgebied worden besproken, gevolgd door de archeologische aspecten.

3.3.1 Lithostratigrafie

De bodemopbouw bestond uit de volgende lithostratigrafische eenheden (Afb. 5):

Organisch pakket 1 - Hollandveen

Het diepst aangetroffen pakket bestaat uit bruin bosveen dat gerekend wordt tot het Hollandveen Laagpakket van de Formatie van Nieuwkoop. Van dit pakket is alleen de top aangesneden, de onderkant is niet bepaald. De top van het veen lag in het oostelijk deel van de Wilgenlaan op 4,62 m – NAP (put 1) en in het westelijk deel op circa 2 m – NAP (putten 5 en 6) (Afb. 5). Hieruit blijkt dat de top van het in westelijke richting sterk oploopt en dat hier een hoger gelegen veentop aanwezig is.

Klastisch pakket 1 - Komklei

Direct op organisch pakket 1 ligt een komkleilaagje dat waarschijnlijk is afgezet door de Dubbel. Het betreft een circa 10 cm dik laagje blauwgrijze, siltige klei. Dit is een oudere afzetting, behorende tot de Formatie van Echteld. In put 1, langs sloot S6, bestond dit pakket over een lengte van 15 m uit donker-grijsbruine, humeuze siltige klei met lichtgele kleibrokken, vaak aangeduid als huttenleem. Dit deel van klastisch pakket 1 is geïnterpreteerd als een (restant) van een loop- /leeflaag. In klastisch pakket 1 zijn aardewerk, dierlijk bot en fragmenten van bouwmaterialen aangetroffen en er waren antropogene sporen aanwezig (zie paragrafen 3.2.2 en 3.2.3) . Op basis van het aardewerk kan het loop-/leefniveau in klastisch pakket 1 gedateerd worden in de Late Middeleeuwen, tussen circa de 13^e eeuw en het begin van de 15^e eeuw (1421).

Klastisch pakket 2 - Merwededek

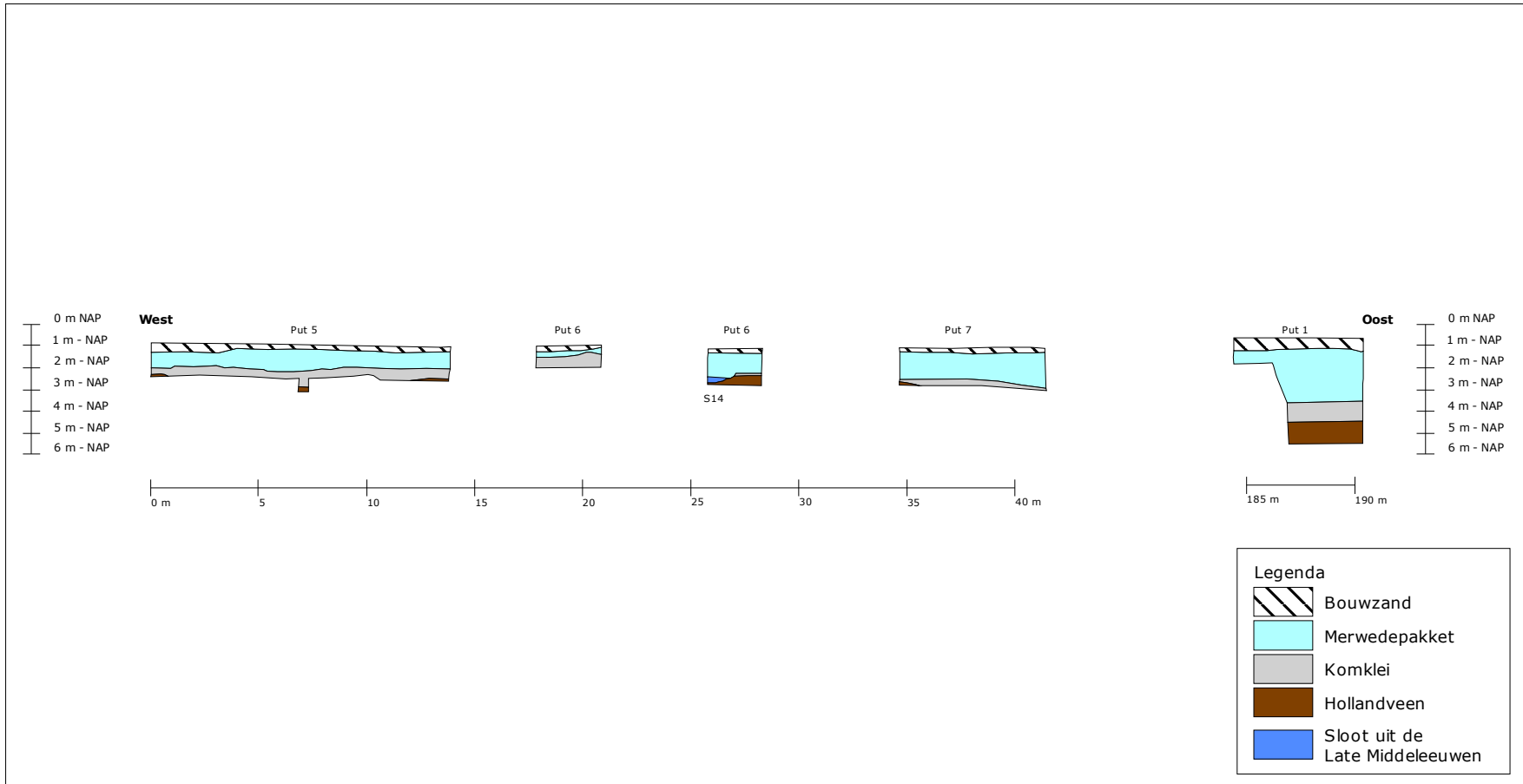
Op klastisch pakket 1 ligt klastisch pakket 2, ook wel het Merwededek genoemd. Dit is een jongere afzetting behorende tot de Formatie van Echteld. Het is een gelaagd grijs tot blauwgrijs pakket zand en klei. Het dieper gelegen niveau is kleiig en dit wordt naar boven toe zandiger. Het is kalkrijk en bevat veel zoetwaterschelpen, zoals de grote diepslak (*Bithynia tentaculata*) en de vijverpluimdrager (*Valvata piscinalis*). Het Merwededek is afgezet toen het gebied een zoetwatergetijdegebied⁶ werd na de stormvloed van 1421/1424.

Op een aantal locaties is het gidslaagje met brakwaterkorkkels (St. Elisabethsvloed van 1421/1424) aangetroffen.

Antropogeen pakket 1 - Bouwzand

Dit is het hoogst gelegen pakket en betreft een zandpakket dat is aangebracht voorafgaande aan de nieuwbouw uit de jaren zestig van de vorige eeuw. Het heeft een dikte van circa 50 cm.

⁶ In historische bronnen werd dit water het Bergsche Veld genoemd.

Afb. 5. Een lithostratigrafisch profiel op basis van de noordprofielen van de putten 1, 5, (delen van) 6 en 7.

3.3.2 Archeologie, sporen en vondstmateriaal

Allereerst zullen de archeologische sporen worden besproken, gevolgd door het vondstmateriaal.

Archeologische sporen aan de Wilgenlaan

In totaal zijn er in klastisch pakket 1, het komkleipakket op het Hollandveen, vier antropogene sporen aangetroffen. Dit waren drie sloten (sporen 1, 6 en 14) en één paaltje (spoor 2) (Afb. 4). Op basis van het vondstmateriaal in de vulling van de sloten, zijn ze te dateren in de Late Middeleeuwen, tussen circa de 13e eeuw en het begin van de 15e eeuw (1421).

Sloten (1,6 en 14)

Er zijn drie sloten aangetroffen waarvan er twee een noordwest – zuidoostelijke oriëntatie hadden (S6, S14). De derde sloot (S1) had een noordoost – zuidwestelijke oriëntatie.

Van de westelijkste sloot (S6) kon worden vastgesteld dat deze was ingegraven vanuit klastisch pakket 1. Het ingravingsniveau lag op een diepte van 1,9 m – NAP. De sloot had een breedte van 2 m, de diepte was 0,5 m en de vulling bestond uit detrytuslagen afgewisseld met grijsblauwe siltige kleilagen.

Het St. Elisabethsvloedlaagje is niet in de opvulling aangetroffen, op basis waarvan mogelijk gesteld kan worden dat ten minste deze sloot niet meer open lag ten tijde van de overstromingen tussen 1421 en 1224. Ten oosten van het slootje was nog een restant van het laat-middeleeuwse loop-/leefniveau (S7) aanwezig.

Sloot (S14) was 9 m ten oosten van de sloot S6 gelegen. De sloot was ook ingegraven vanuit klastisch pakket 1 en lag op een diepte van 1,90 m – NAP. De sloot had een noordwest – zuidoostelijke oriëntatie en was 3 m breed. De sloot had een diepte van 0,5 m en de vulling bestond uit detrytuslagen afgewisseld met grijsblauwe siltige kleilagen. De laatste vulling van de sloot bestond uit een zandig kleilaagje met veel brakwaterkokkels (*Cerastoderma lamarcki/glaucum*). Dit laagje is afgezet tijdens en net na de St. Elisabethsvloeden van 1421/1424. Hieruit blijkt dat de sloot nog open/watervoerend was ten tijde van de overstromingen.

Spoor 1 (Afb. 6) was de oostelijkste sloot en had een zuidwest – noordoostelijke oriëntatie. De sloot is ingegraven vanuit klastisch pakket 1 en de top lag op een diepte van 3,17 m – NAP. De sloot had een breedte van 3 m en een diepte van 0,6 m. De vulling bestond uit detrytuslaagjes afgewisseld met grijsblauwe siltige klei.

Paal S2

Ten oosten van de sloot S1 was een paal aanwezig (S2). De paal betrof wilgenhout en was aangepunt.

Afb. 6. Een doorsnede van de sloot S1 in put 3

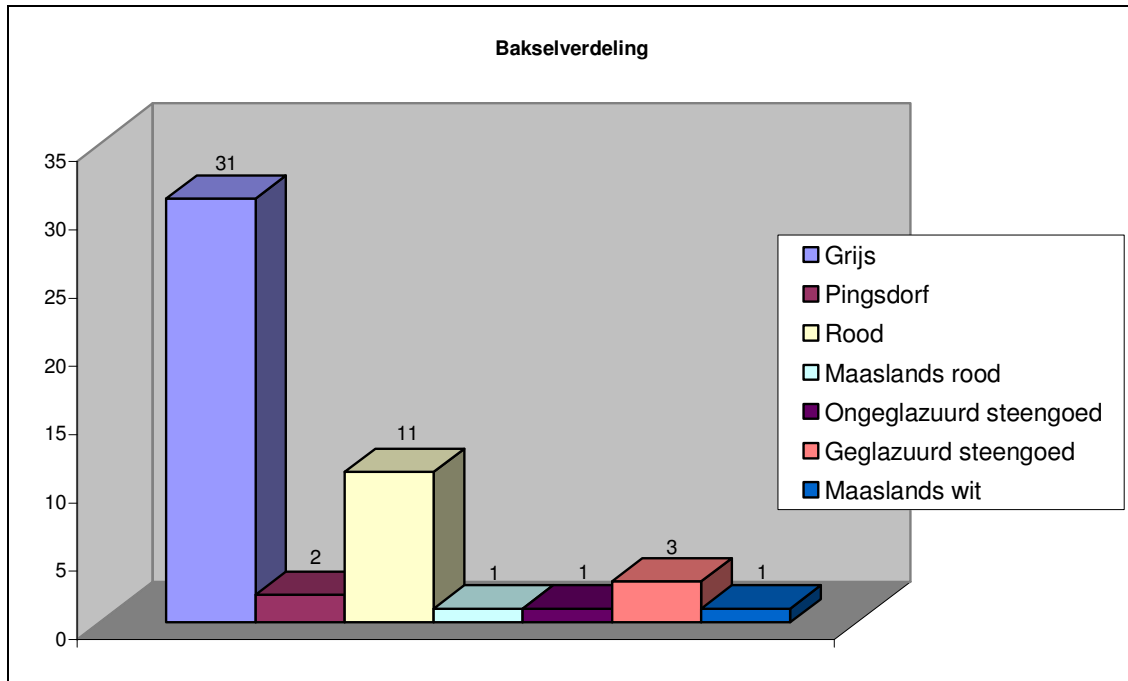
Archeologische sporen aan de Esdoornlaan

Tijdens de begeleiding van de werkzaamheden aan de Esdoornlaan is slechts één keer het middeleeuwse klei-op-veenlandschap aangetroffen. Alleen in een 3 m diep gat voor een rioolput, helemaal in het noorden van de weg, is het bosveen (organisch pakket 1) aangetroffen op een diepte van 2,60 m – mv. Het Merwedepakket, dat op het veen lag, is circa 220 cm dik. De bovenste 0,40 m bestond uit geel bouwzand.

Aardewerk

In totaal zijn er 50 scherven verzameld, afkomstig uit de vullingen van de sloten en de top van klastisch pakket 1. In afbeelding 7 is de bakselverhouding weergegeven. Het aardewerkcomplex is te dateren in de Late Middeleeuwen, tussen circa de 13^e en 15e eeuw. Van twee scherven kon het objecttype gedetermineerd worden en dit betreffen een steengoed bekertje (s2-bek-2) en een bakpan van roodbakkende aardewerk (r-gra-15).⁷

⁷ Bitter 2006

Afb. 7. De bakselverhouding van het aardewerk (in aantallen scherven).

In de opvulling van de sloot S6 is één scherf ongeglazuurd steengoed aangetroffen. In de vulling van de sloot S14 zijn 30 scherven aangetroffen. Het betreft 27 scherven grijsbakkend aardewerk en drie scherven roodbakkend aardewerk. Twee typen standring van kannetjes van grijsbakkend aardewerk kunnen worden gedateerd, namelijk tussen 1325 en 1375. Uit de vulling van de derde sloot, S1, zijn 11 scherven verzameld. Het betreft drie scherven roodbakkend aardewerk, drie fragmenten grijsbakkend aardewerk, twee fragmenten steengoed, twee scherven Pingsdorf en één scherf roodbakkend aardewerk uit het Maasland. In de vulling van deze sloot is ook de steengoed beker (s2-bek-2), die gedateerd kan worden tussen 1325 en 1375, gevonden.

Bouwmaterialen

In de vulling van de sloten S1 en S 14 zijn zes baksteen fragmenten gevonden.

Metaal

Tijdens het onderzoek zijn zes spijkers gevonden in de vulling van sloot S6.

Dierlijk botmateriaal⁸

In de opvulling van de sloot S1 zijn twee botfragmenten aangetroffen: een rib van een schaap/geit en een rechterscheenbeen van een rund. Op de laatste waren zowel vraatsporen als zaag- en snijsporen aanwezig. In het loop-/ leefniveau S7 is de onderkaak van een rund gevonden. Twee vlakvondsten betreffen een dijbeen van een schaap/geit en een ellepijp van een hond.

⁸ Het botmateriaal is gedetermineerd door D.B.S. Paalman, Bureau Monumentenzorg en Archeologie

4. Conclusies en aanbevelingen

Tussen 15 en 26 oktober 2007 is er een opgraving uitgevoerd in het riooltracé Wilgenlaan te Dubbeldam, gemeente Dordrecht. Daarnaast zijn tussen 20 november en 20 december werkzaamheden aan het riool in de hiernaast gelegen Esdoornlaan archeologisch begeleid. Ten aanzien van de gestelde onderzoeksvragen en -doelstellingen kan het volgende worden gesteld.

1. Bepaal de lithostratigrafie in het plangebied. Wat is de dikte van het Merwedepakket en op welke diepte is het Hollandveen Laagpakket aanwezig? Wat is de mate van erosie van het middeleeuwse landschap?

Het diepst aangetroffen bodempakket betreft het Hollandveen waarvan de top aan de oostzijde van de Wilgenlaan op 4,62 m – NAP ligt en in westelijke richting sterk oploopt tot circa 2 m – NAP. Er is dus sprake van een hoger gelegen veentop in het westen van het plangebied. Deze strekt zich waarschijnlijk in westelijke richting verder uit. Hierop is een blauwgrijs komkleilaagje aanwezig met een dikte van circa 10 cm, behorende tot de oudere afzettingen van de Formatie van Echteld. Hierop zijn jongere afzettingen, eveneens behorende tot de Formatie van Echteld, aanwezig. Dit is het Merwedepakket dat is afgezet ná de overstromingen van de St. Elisabethsvloed van 1421/1424. Het afzettingslaagje van de vloeden zelf was op een aantal locaties nog aanwezig. De erosie van middeleeuwse landschap door de St. Elisabethsvloed en opvolgende overstromingen (Merwededek) is in het plangebied minimaal. Dit kan worden opgemaakt uit de nog deels aanwezige middeleeuwse loop-/leeflaag en de herkenbare ingravingsniveaus van de sloten. De mate van erosie kan echter lokaal sterk variëren. De dikte van het Merwedepakket varieert tussen 1 m en 3,25 m in dikte. Op het Merwedepakket is een circa 50 cm dikke laag geel bouwzand aangebracht, tijdens het bouwrijp maken van het gebied in de jaren zestig van de vorige eeuw.

2. Zijn er antropogene sporen aanwezig? En zo ja, wat is hun aard? Wat is de relatie van de sporen met de naburig gelegen begraafplaats onder het MOK-veld?

Er zijn drie sloten, een paaltje en een restant van een leef-/loopniveau aangetroffen. Deze zijn aanwezig in het komkleilaagje dat op het veen aanwezig is. Alle bewoningssporen zijn te dateren in de Late Middeleeuwen, tussen circa de 13^e eeuw en het begin van de 15^e eeuw (tot 1421). Sporen van huizen zijn niet gevonden. De sporen zijn waarschijnlijk toe te schrijven aan landbouwactiviteiten. Echter, gezien het relatief grote aantal vondsten in de vullingen van de sloten, zal er in de directe omgeving van het plangebied waarschijnlijk wel een nederzetting of (geïsoleerde) boerderij aanwezig zijn. De bewoningssporen zijn mogelijk toe te schrijven aan het dorpje Erkenrudenkerke, waarvan de vermoedelijke ligging op circa 400 m ten noordwesten hiervan gelegen is. De begraafplaats onder het MOK-veld behoort waarschijnlijk ook hiertoe.

Aanbevelingen en bevoegde overheid

Tijdens de archeologische werkzaamheden zijn de aanwezige archeologische waarden, die door de graafwerkzaamheden zouden worden verstoord, gedocumenteerd. Nader onderzoek of beschermende maatregelen zijn niet noodzakelijk. De bevoegde overheid in deze is de gemeente Dordrecht. Voor vragen over dit rapport dient contact opgenomen te worden met drs. M.C. Dorst, senior archeoloog Bureau Monumentenzorg en Archeologie (tel. 078-639 84 21).

Literatuur

Bitter, P., 2006: *Opzoekschema Classificatiesysteem*, Alkmaar.

Boer de, G. en I. Briels, 2008: *Plangebied Damstraat 20-50 te Dubbeldam Gemeente Dordrecht Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*. RAAP-rapport 1724, Weesp.

Breda, W.V. en F.S. Zuidhoff, 2007: *Dordrecht –Dubbeldam, Meidoornlaan, Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*. ADC rapport 1193, Amersfoort.

Hos, T., 2008-1: *Dordrecht – Meidoornlaan, Archeologische begeleiding*. Dordrecht Ondergronds - Briefrapport 1, Dordrecht.

Hos, T., 2008-2: *Dordrecht – Burgemeester Jaslaan/Terrein de Vlaming, Proefsleuvenonderzoek*, Dordrecht Ondergronds - Rapport 2, Dordrecht.

Afkortingen

ARCHIS	Archeologisch Informatiesysteem van de RACM
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
TNO	Nederlandse organisatie voor toegepast – natuurwetenschappelijk onderzoek